PRELIMINARŪS 2004 M. ARCHEOLOGINIŲ KASINĖJIMŲ ANTROPOLOGINĖS MEDŽIAGOS TYRIMŲ REZULTATAI

Rimantas JANKAUSKAS, Arūnas BARKUS, Agnius URBANAVIČIUS

Po 2004 m. archeologinių tyrinėjimų sezono VU MF ištirta apie 363 asmenų palaikai iš griautinių ir 40 asmenų palaikų iš degintinių palaidojimų, iš viso iš 21 paminklo ar radimo vietos. Medžiaga išvalyta, konservuota, identifikuota ir dokumentuota, visų analizių rezultatai perduoti paminklus tyrusiems archeologams. Mokslinės informacijos požiūriu vertinga medžiaga saugoma katedros saugyklose ir prieinama tolesniems detalesniems tyrimams. Žemiau pateikiama trumpa ištirtosios medžiagos charakteristika.

GELEŽIES AMŽIUS

Degintiniai kapai

Ažušilė (Ignalinos r., V. Kliaugaitės 2004 m. tyrinėjimai).

Pilkapis 8, *kapas 1*. Negausūs visiškai perdegę nedideli fragmentai, bendras svoris 124 g. Identifikuoti keli kaukolės skliauto fragmentai (siūlės atviros), slankstelio kūno fragmentas. Palaikai gali būti vieno nenustatytos lyties 20–40 m. asmens, kremuoto didelėje laužavietėje, iš kurios surinkti tik negausūs fragmentai.

Pilkapis 8, suartas sluoksnis. Nedaug visiškai perdegusių nedidelių fragmentų, bendras svoris 123 g. Identifikuoti keli kaukolės skliauto fragmentai (siūlės atviros), kaktikaulio centrinė dalis (moteris?), žastikaulio galvos fragmentas. Identifikuoti fragmentai greičiausia moters, 20–40 m.

Pilkapis 9, *degintinis kapas* (prie peilio). Nedaug visiškai perdegusių stipriai deformuotų fragmentų (didelė laužavietė, tolygi aukšta degimo temperatūra – daugiau kaip 800°C). Bendras svoris – 15 g. Identifikuota padikaulio galva. Identifikuoti fragmentai suaugusio asmens (daugiau kaip 20 m.).

Pilkapis 9, suartame sluoksnyje. Nedaug smulkių fragmentų, degimo sąlygos panašios kaip kitų. Yra kaukolės skliauto ir diafizių fragmentų. Bendras svoris 70 g. Identifikuoti fragmentai suaugusio asmens (daugiau kaip 20 m.).

Gudeliai (Lenkiškės) (Vilniaus r., L. Kurilos 2004 m. tyrinėjimai).

Atsitiktiniai kaulai ant miško keliuko. Trys nedideli įvairaus perdegimo laipsnio anatomiškai neidentifikuoti kaulų fragmentai.

Pilkapis 9(56), kv. C3, velėna. Du maži visiškai tolygiai perdegę žmogaus kaulų fragmentai, vienas jų – vaiko kaktikaulio. Kremuota didelėje laužavietėje, kurioje pasiekta tolygi aukšta temperatūra.

Pilkapis 9(56), kv. I6, velėna. Neidentifikuotas ilgojo kaulo diafizės fragmentas.

Pilkapis 9(56), kv. G5, velėna. Neidentifikuotas diafizės fragmentas.

Sprendžiant pagal identifikuotą fragmentą, pilkapyje galėjo būti palaidotas vaikas.

Jakšiškis (Anykščių r., M. Michelbertas 2000 m. tyrinėjimai).

Pilkapis 1, *kapas 2* (680 g). Visiškai perdegę kaukolės skliauto, kaktikaulio dešinės pusės fragmentas, dešinės akiduobės stogas, kaktikaulio centrinė dalis (žemesnė temperatūra), momenkaulio, dešiniojo ir kairiojo viršutinio žandikaulio fragmentai, dešiniojo ir kairiojo viršutinio žandikaulio kaktinės ataugos, kairiojo viršutinio žandikaulio gomurinė atauga, dešinės apatinio žandikaulio kūno pusės ir centrinė dalys, nuolatinių dantų fragmentai, dešiniojo skruostikaulio, pleištakaulio

kairiojo didžiojo sparno fragmentai, atlanto priekinis lankas, mentės sąnarinė atauga, kairiojo raktikaulio fragmentas (žemesnė temperatūra), dešiniojo ir kairiojo žastikaulių skridiniai, kryžkaulio fragmentas, dubenkaulio ausinis paviršius, dešiniojo dubenkaulio sėdimasis gumburas, dešiniojo ir kairiojo šlaunikaulių galvos (skersmuo 38 mm – moteris), dešiniojo šlaunikaulio distalinis galas, stipinkaulio galva, šeivikaulio diafizės fragmentas, pirmojo padikaulio galva, ilgųjų kaulų epifizės (sukaulėjusios). Palaikai yra 25–35 m. moters. Prisimaišę smulkaus žinduolio ar paukščio kaulų.

Pilkapis 1, *kapas 3* (610 g). Visiškai perdegę kaukolės skliauto fragmentai (kai kurie nevisiškai perdegę: tamsiai pilkos–šviesiai pilkos spalvos), dešinė ir kairė smilkinkaulio piramidės (blogiau perdegusios), dešiniojo ir kairiojo skruostikaulių, dešiniojo ir kairiojo viršutinių žandikaulių, stambūs apatinio žandikaulio, nuolatinių dantų fragmentai, ašies dantis (sagitalinis skersmuo 8,5 mm, aukštis 11,4 mm – moteris), kaklo slankstelio, krūtinės slankstelio, žastikaulio diafizės, šlaunikaulio diafizės, blauzdikaulio diafizės fragmentai (blogiau perdegę), ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Palaikai vieno asmens – 25–40 m. moters. Kremuota nedidelėje laužavietėje ar nebuvo ilgalaikio aukštos temperatūros poveikio.

Pilkapis 1, kv. 3–4 (*kapas 1*?) (269 g). Visiškai perdegę kaukolės skliauto fragmentai (iki 50 m.), dešiniojo ir kairiojo viršutinių žandikaulių fragmentai, slankstelių ataugų dalys, mentės, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai, girnelė. Nenustatytos lyties 20–50 m. individo palaikų fragmentai.

Pilkapis 1, kv. 3–5, kontrolinė juosta (*kapas 1*?) (164 g). Visiškai perdegę kaukolės skliauto fragmentai (iki 50 m.), kaktikaulio centrinė dalis, šlaunikaulio galva, girnelė. Nenustatytos lyties 20–50 m. individo palaikų fragmentai.

Pilkapis 1, kv. 5, V pusė (*kapas 1*?) (208 g). Visiškai perdegęs dešinės akiduobės stogas (užapvalėjęs kraštas – vyras?), kryžkaulio pamatas (per 24 m.), dubenkaulio sėdimasis gumburas, klubakaulio sparno fragmentas, šlaunikaulio galva (skersmuo 43 mm – moteris). Palaikai tikriausiai moters, daugiau kaip 24 m.

Pilkapis 1, kv. 5–6 (*kapas 1*?) (19 g). Visiškai perdegę šviesiai pilkos spalvos kaulai. Identifikuotas kaklo slankstelio fragmentas (osteochondrozės pėdsakai – per 30 (per 40?) m.). Nenustatytos lyties suaugusio, daugiau kaip 30 m. individo palaikų fragmentai. Pastaba: pilkapyje 1 (kv. 3–4, 3–5, kontrolinė juosta, kv. 5, V pusė, kv. 5–6) aptikti kaulų fragmentai tikriausiai vieno asmens – 30–50 m. moters.

Pilkapis 1, kv. 8, R pusė (2 g). Visiškai perdegę neidentifikuoti fragmentai.

Pilkapis 2, *kapas 1* (49 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, kaktikaulio centrinė dalis, smilkinkaulio žvyno, dešiniojo ir kairiojo viršutinių žandikaulių fragmentai, slankstelių, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Palaikai 2–10 m. vaiko.

Pilkapis 2, *kapas 2* (144 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (smulkūs), dešiniojo smilkinkaulio piramidė, nuolatinio danties fragmentas (nebaigusi formuotis šaknis), ašies, kaklo slankstelio fragmentas (per 3 m.), slankstelių kūnų, klubakaulio fragmentas ties gūžduobe (nesukaulėjęs), šlaunikaulio krumplio fragmentas (nesukaulėjusi epifizė), blauzdikaulio diafizės fragmentai. Palaikai – 3–10 m. vaiko.

Pilkapis 2, *kapas 3* (31 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, viršutinio žandikaulio, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Tai nenustatytos lyties daugiau kaip 12 m. individo palaikai.

Pilkapis 2, kv. 1–3, R pusė (153 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, smilkinkaulio speninės ataugos pamatas ir speninės ataugos kraštas, nuolatinio danties fragmentas, slankstelių fragmentai, dubenkaulio sėdimasis gumburas, šlaunikaulio galva, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Palaikai tikriausiai daugiau kaip 18 m. moters.

Pilkapis 2, kv. 1–3 (107 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (iki 50 m.), nuolatinio danties fragmentas, ašies dantis (moteris), slankstelių fragmentai, šlaunikaulio galva (sukaulėjusi epifizė – per 18 m.), blauzdikaulio krumplio, blauzdikaulio diafizės, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Moteris, 20–40 m.

Pilkapis 2, kv. 2, R pusė (3 g). Visiškai perdegę kaukolės skliauto fragmentai.

Pilkapis 2, kv. 2, 3, R pusė (151 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (iki 50 m.), kaktikaulio centrinė dalis, dešiniojo smilkinkaulio speninės ataugos, žandikaulio, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Palaikai greičiausiai 18–40 m. moters.

Pilkapis 2, kv. 3, V pusė (47 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (iki 50m.), smilkinkaulio, atlanto lanko fragmentas, ašies dantis (moteris), ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Palaikai gali būti paauglio arba moters, iki 40 m.

Pilkapis 2, kv. 3 (9 g). Visiškai perdegę šviesiai pilkos spalvos kaulai. Identifikuotas blauzdikaulio diafizės fragmentas.

Pilkapis 2, kv. 4, R pusė, gylis 30 cm (24 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, nuolatinio krūminio danties, smilkinkaulio piramidės, slankstelio, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Identifikuoti fragmentai – suaugusio individo (per 20 m.).

Pilkapis 2, kv. 4, V pusė (49 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (iki 5 m.), kaktikaulio centrinė dalis (nesusiformavę sinusai – vaikas), nuolatinių dantų, slankstelių fragmentai, šonkaulio galva, blauzdikaulio diafizės, kitų ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Fragmentai dviejų asmenų – per 12 m. individo ir 2–5 m. vaiko.

Pilkapis 2, kv. 5, R pusė (57 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, dešiniojo smilkinkaulio piramidė, nuolatinių dantų, slankstelių fragmentai, kojos kaulo fragmentas (nepriaugusi epifizė), ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai nenustatytos lyties 7–15 m. individo palaikai.

Pilkapis 2, kv. 5, V pusė (295 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (20–40 m. asmens ir vaiko), kairiojo smilkinkaulio piramidė, nuolatinių dantų, slankstelių, dubenkaulio gūžduobės, šlaunikaulio krumplio, blauzdikaulio diafizės, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai mažiausiai dviejų asmenų (nenustatytos lyties 20–40 m. ir 7–10 m. vaiko) palaikai.

Pilkapis 2, kv. 5, 6, R pusė (24 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (per 20 m. moters ir vaiko), kaktikaulio centrinė dalis (suaugusio asmens), ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai dviejų asmenų (suaugusios moters ir iki 5 m. vaiko) palaikai.

Pilkapis 2, kv. 6, V pusė (152 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (suaugusio asmens ir vaiko), akiduobės viršutinis kraštas (moteris?), slankstelių fragmentai, girnelės fragmentas, blauzdikaulio proksimalinio galo epifizė, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Palaidoti du asmenys: 20–40 m. moteris ir iki 5 m. vaikas.

Pilkapis 2, kv. 7, V pusė (83 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, kaktikaulio centrinė dalis, kairiojo smilkinkaulio piramidė, slankstelių, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai dviejų

asmenų (nenustatytos lyties suaugusio ir vaiko iki 5 m.) palaikų fragmentai.

Pilkapis 2, kv. 8, V pusė (136 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (suaugusio asmens ir vaiko), žandikaulio, nuolatinio danties fragmentai, dešiniojo smilkinkaulio piramidė (vaiko), slankstelių, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai dviejų asmenų (nenustatytos lyties suaugusio ir vaiko iki 5 m.) palaikai.

Pilkapis 2, kv. 9, R pusė (77 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (suaugusio asmens ir vaiko), apatinio žandikaulio vainikinės ataugos, slankstelio, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai dviejų asmenų (nenustatytos lyties 20–40 m. ir vaiko iki 5 m.) palaikai.

Be metrikos (142 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, juosmens slankstelio, girnelės, blauzdikaulio diafizės, kitų ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai nenustatytos lyties 20–40 m. individo palaikai.

Be metrikos (76 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (suaugusio asmens ir vaiko), viršutinio žandikaulio fragmentas su neišdygusių dantų duobutėmis, du ašies dantys (vienas suaugusio asmens (sagitalinis skersmuo 11 mm, aukštis 13,8 mm – moteris?), kitas vaiko), slankstelių, ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai. Tai dviejų asmenų (greičiausiai suaugusios moters ir iki 10 m. vaiko) palaikų fragmentai.

Be metrikos (22 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (nesukaulėję, smulkūs), viršutinio kairiojo žandikaulio, kaklo slankstelio, šlaunikaulio krumplio arba šokikaulio skridinio, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Tai vaiko iki 10 m. palaikai.

Be metrikos (5 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti smulkūs kaukolės skliauto fragmentai, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Greičiausiai vaiko palaikai.

Be metrikos (9 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto (iki 40 m.), ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Tai nenustatytos lyties suaugusio(?) individo palaikai.

Be metrikos (141 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, dešiniojo smilkinkaulio piramidė, kaktikaulio centrinė dalis, nuolatinis krūminis dantis (išdygęs – daugiau kaip 10 m.), slankstelių, šonkaulio, šlaunikaulio krumplio, blauzdikaulio diafizės, kitų ilgųjų kaulų diafizių fragmentai (viena epifizė nesukaulėjusi – iki 15 m.). Vaikas, 10–15 m.

Be metrikos (23 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, slankstelio keterinė atauga, šlaunikaulio diafizės (suaugęs asmuo), blauzdikaulio diafizės, kitų ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Tai nenustatytos lyties suaugusio individo palaikų fragmentai.

Be metrikos (26 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto, dilbio kaulų diafizių, kitų ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Nenustatytos lyties ir amžiaus individo palaikai.

Be metrikos (22 g). Visiškai perdegę kaulai. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, pakauškaulio žvyno dalis (masyvi – per 20 m.), kairiojo smilkinkaulio piramidė, skruostikaulio, viršutinio žandikaulio fragmentas (neišdygę nuolatiniai dantys), ilgųjų kaulų diafizių ir epifizių fragmentai (vieno ilgojo kaulo diafizė su neprikaulėjusiu epifiziniu galu). Tai nenustatytos lyties suaugusio individo ir vaiko iki 10 m. palaikai.

Naudvaris (Jurbarko r., R. Šiaulinsko 2004 m. tyrinėjimai).

Kapas 9. Kaulus iš urnos archeologas išėmė sluoksniais, norėdamas patikrinti anatominės kaulų fragmentų padėties urnoje hipotezę.

Todėl žemiau pateikiama kiekvieno sluoksnio identifikuotų fragmentų morfologinė analizė pagal tai, kaip jie buvo pateikti tyrimui.

Urnos viršus, iki 3–3,8 cm gylio. 8 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuota apatinio žandikaulio dešinioji galva.

Sluoksnis I. 50 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuoti keturi kaukolės skliauto fragmentai, pleištakaulio sparninė atauga, žastikaulio diafizės ir skridinio fragmentas, dilbio kaulo diafizė.

Sluoksnis II. 123 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuota 13 kaukolės skliauto fragmentų (siūlės vidutiniškai sukaulėję), pleištakaulio didysis sparnas, kaukolės pamato fragmentas, kairiojo viršutinio žandikaulio kaktinė ir gomurinė ataugos, užpakalinis atlanto lankas, vieno iš viršutinių krūtinės slankstelių keterinė atauga, vieno iš vidurinių krūtinės slankstelių kūnas (išryškėję osteochondrozės pėdsakai – amžius per 40 m.), vieno šonkaulio kampas, mentės fragmentas.

Sluoksnis III. 166 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuota daug (45) kaukolės skliauto fragmentų, pleištakaulio kairysis didysis sparnas (vyro), pakauškaulio žvyno centrinė dalis, pakauškaulio pamatas, kairiojo smilkinkaulio piramidė ir žvyno fragmentas, kaukolės pamato fragmentas, kairysis skruostakaulis, kairė apatinio žandikaulio pusė (vietoje nuolatiniai dantys 37, 38), dešinė apatinio žandikaulio pusė (vietoje nuolatiniai dantys 42–46), apatinio žandikaulio centrinė dalis (vyro?), antrojo kaklo slankstelio (ašies) lankas, kaklo ir krūtinės slankstelių fragmentai, mentės snapinė atauga, žastikaulio diafizės fragmentas.

Sluoksnis IV. 186 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuoti 9 kaukolės skliauto fragmentai, kaktikaulio centrinė dalis, dešiniojo smilkinkaulio piramidė, keturių krūtinės slankstelių kūnų fragmentai, krūtinės slankstelio skersinė atauga, kryžkaulio fragmentas, du šonkaulių fragmentai, trys mentės fragmentai, rankos pirštakaulis.

Sluoksnis V. 177 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuotas vienas kaukolės skliauto fragmentas, dešiniojo viršutinio žandikaulio fragmentas, keturi krūtinės slankstelių kūnų fragmentai, trijų krūtinės slankstelių keterinės ataugos, šonkaulių fragmentai, žastikaulio diafizės fragmentas, vienas delnakaulis, du juosmens slankstelių kūnų fragmentai, kryžkaulio fragmentas, ausinis paviršius (kryžkaulio ar dubenkaulio), dešinysis sėdynkaulis, klubakaulio skiauterė, šlaunikaulio diafizės (proksimalinio ir vidurinio trečdalio) fragmentai, blauzdikaulio diafizės (vienas jų distalinio galo) fragmentai.

Sluoksnis VI. 140 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuota šlaunikaulio ir blauzdikaulio diafizių, šlaunikaulio proksimalinio ir distalinio galo diafizės, kryžkaulio, blauzdikaulio proksimalinio galo sąnarinis paviršius, kairiojo blauzdikaulio priekinis kraštas, juosmens slankstelio kūnas (per 25 m.), kairiojo (?) blauzdikaulio distalinis galas, šlaunikaulio kaklo fragmentas, kryžkaulio ar dubenkaulio ausinio paviršiaus fragmentas, juosmens slankstelio sąnarinė atauga, delnakaulio fragmentas.

Sluoksnis VII. 129 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuotas šlaunikaulio kaklo, šlaunikaulio galvos, (asmens amžius per 18 m. (galimai per 30 m.?)), šlaunikaulio proksimalinio galo diafizės fragmentas (ties šiurkščiaja linija), šlaunikaulio krumplio, pėdos kaulo fragmentas, kulnakaulio šokikaulio laikiklio fragmentas, kryžkaulio nugarinis paviršius.

Sluoksnis VIII. 64 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuota juosmens slankstelio sąnarinė atauga, dubenkaulio gūžduobės kraštas, blauzdikaulio fragmentai, šlaunikaulio krumplio ar šokikaulio skridinio fragmentas.

Sluoksnis IX. 105 g daugiausia visiškai perdegusių (dalis – ne) kaulų. Identifikuota

šlaunikaulio distalinio galo epifizė, pirštakaulio ar padikaulio, šeivikaulio (?) diafizės, girnelės fragmentai; nevisiškai perdegęs blauzdikaulio diafizės fragmentas.

Sluoksnis X. 65 g visiškai perdegusių kaulų. Identifikuotas juosmens slankstelio kūno fragmentas (25–40 m.), rankos pirštakaulio epifizė, girnelės, šlaunikaulio diafizės fragmentas (ties šiurkščiaja linija), šlaunikaulio krumplio fragmentas (asmens amžius per 20 m.).

Sluoksnis XI. 54 g visiškai perdegusių fragmentų. Identifikuoti šlaunikaulio blauzdikaulio šeivikaulio diafizių fragmentai, žastikaulio skridinys (per 17 m.).

Išvados. Iš viso kape buvo 1295 g visiškai sudegusių kaulų (kūnas kremuotas didelėje laužavietėje, kurioje užtikrinta aukšta ilgalaikė temperatūra; tik kai kurios labiau atsikišusios kūno dalys – pvz., pėdos – kremuotos kiek mažiau). Visi identifikuoti fragmentai buvo vieno žmogaus – per 40 m. vyro. Identifikuotų fragmentų anatominė padėtis sluoksniuose (kaukolės kaulai susitelkę viršutiniuose, kojų – apatiniuose) leidžia manyti, kad palaikai iš laužavietės į urną rinkti pradedant nuo kojūgalio.

Perkasa 8, perkasos viršus. 3 g tolygiai perdegusių smulkių fragmentų. Vienas kaukolės skliauto fragmentas masyvus (gali būti vyro), dviejų nuolatinių dantų šaknys.

Perkasa 8, duobė vėlesnė nei kapinynas. Iš viso 1527 g visiškai tolygiai perdegusių kaulų – smulkių fragmentų. Identifikuota daug kaukolės skliauto fragmentų – siūlės atviros, kaulai ploni – moteris (?); antakių lankas gracilus – moteris; kairioji piramidė, apatinio žandikaulio fragmentai su nuolatiniais dantimis, dantų šaknys; slankstelių kūnų (vieno kaklo, vieno juosmens) fragmentai (amžius per 25 m.); girnelė, du rankos pirštakauliai, mentės, ilgųjų kaulų diafizių fragmentai. Identifikuoti fragmentai vieno individo – apie 25–40 m. moters.

Perkasa 8, duobė prie kapo. Iš viso 141 g visiškai tolygiai perdegusių fragmentų. Identifikuotas rankos pirštakaulis, slankstelio keterinė atauga, blauzdikaulio diafizės fragmentas. Kaulai suaugusio asmens.

Paduobė (Šaltaliūnė) III (Švenčionių r., V. Steponaičio 2004 m. tyrinėjimai).

Pilkapis 14, suardyta pilkapio sampilo dalis, 1 ir 2 ketvirčiai. Smulkūs tolygiai sudegę apie 700°C temperatūroje – didelėje laužavietėje fragmentai, bendra masė – 26 g. Identifikuota dešiniojo smilkinkaulio piramidė, dešinysis skruostakaulis, kaukolės skliauto fragmentai.

Pilkapis 14, suardyta pilkapio sampilo dalis, 3 ketvirtis. Smulkūs gelsvai kreminės spalvos fragmentai, 22 g. Identifikuota apatinio žandikaulio kairioji šaka.

Pilkapis 14, suardyta kapo dalis, gylis iki 32 cm. 25 g. Identifikuotas vienas riešakaulis (mėnulis), kaukolės skliauto fragmentai.

Pilkapis 14, *kapas 1*, R dalis. Smulkūs gelsvai kreminės spalvos fragmentai. Bendra masė 532 g. Identifikuoti keli kaukolės skliauto fragmentai, žastikaulio ir šokikaulio skridiniai, šeivikaulio diafizės fragmentas.

Pilkapis 14, *kapas 1*, V dalis. Smulkūs fragmentai – kaulai tolygiai sudegę apie 700°C temperatūroje – didelėje laužavietėje. 365 g. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (siūlės sukaulėję), kairiojo smilkinkaulio piramidė (simetriška rastai 1–2 ketvirčiuose), apatinio žandikaulio dešinės šakos fragmentas (simetriškas rastam 3 ketvirtyje), dešiniojo viršutinio žandikaulio kaktinė atauga, keturių nuolatinių dantų šaknys, du kaklo, vienas juosmens slankstelis, vienas rankos pirštakaulis. Kaulų morfologija būdinga vyrui, asmens amžius pagal siūlių ir slankstelių būklę – 35–55 m. Galima tvirtinti, kad visų aukščiau išvardintų dalių fragmentai priklauso vienam individui – brandaus amžiaus (35–55 m.) vyrui.

Pilkapis 14, *kapas 2*, viršutinė dalis. Netolygiai sudegę apanglėję fragmentai (degimo temperatūra apie 400°C; bendra masė 58 g). Identifikuoti stamboki kaukolės skliauto fragmentai, kairysis skruostikaulis (vyriškas), šlaunikaulio diafizės fragmentas. Fragmentai suaugusio vyro.

Archeologo atskirai atrinkti visiškai sudegę (tik gilesni sluoksniai vietomis tamsiai pilki) gelsvai kreminės spalvos stamboki fragmentai (kaulai sudegę 700–800°C temperatūroje). Bendra masė 450 g. Identifikuota nedaug kaukolės skliauto fragmentų (tarp jų kaktikaulio centrinė dalis – kito asmens, negu pirmojoje dalyje), šeivikaulio diafizės, klubakaulio sparno, sėdynkaulio fragmentai, kelių juosmens slankstelių kūnai (vyras, 25–45 m.). Abiejose dalyse gali būti to paties asmens, kremuoto nedidelėje laužavietėje (galva patyrė trumpesnį poveikį), bei smulkesnio individo palaikai.

Pilkapis 14, *kapas 2*, apatinė dalis. Smulkūs gelsvai kreminės spalvos visiškai sudegę fragmentai. Identifikuotas pakauškaulio žvyno fragmentas (moteris?). Gali būti, kad kape būta dviejų asmenų palaikų – suaugusios moters (palaikai visiškai kremuoti) ir 25–45 m. vyro (palaikai sudegę prasčiau).

Pilkapis 14, suardyta sampilo dalis, 3 ketvirtis. Visiškai sudegę neidentifikuoti fragmentai. Bendra masė 25 g.

Pilkapis 14, suardyta sampilo dalis, 3 ketvirtis. Visiškai sudegę neidentifikuoti fragmentai. Bendra masė 40 g.

Pilkapis 14, suardyta sampilo dalis, 3 ketvirtis. Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 75 g. Identifikuota kaktikaulio centrinė dalis, nepriaugusi stipinkaulio distalinė epifizė (iki 19 m. paauglys).

Pilkapis 14, suardyta sampilo dalis, 3 ketvirtis, suardytas degintinis kapas (?). Visiškai sudegę neidentifikuoti fragmentai. Bendra masė 76 g.

Identifikuoti fragmentai leidžia manyti, kad suardytoje sampilo dalyje buvo atskiro individo (iki 19 m. paauglio) palaikai, laikytini suardytu degintiniu kapu 3.

Pilkapis 14, duobė 4. Visiškai sudegę neidentifikuoti fragmentai. Bendra masė 22 g.

Pilkapis 15, suardyta sampilo dalis, 1 ketvirtis. Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 20 g. Identifikuoti dilbio kaulo diafizės, kaukolės skliauto fragmentai.

Pilkapis 15, suardyta sampilo dalis, 1 ketvirtis. Visiškai sudegę smulkūs neidentifikuoti fragmentai, bendra masė 3 g.

Pilkapis 15, suardyta sampilo dalis, 3 ir 4 ketvirčiai. Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 9 g. Identifikuoti ilgųjų kaulų diafizių fragmentai.

Pilkapis 15, duobės 1 viršutinė dalis. Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 10 g. Identifikuota smilkinkaulio speninė atauga (moteris?).

Pilkapis 15, suardyta sampilo dalis, 3 ketvirtis, kv. K,J–5,6, šalia duobės 3. Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 9 g. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai.

Pilkapis 15, duobė 3 (1, 2, 4 ketvirčiai). Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 21 g. Identifikuota girnelė, kaktikaulio antakių lanko fragmentas (moteris?).

Pilkapis 15, duobė 3 (3 ketvirtis). Visiškai sudegę smulkūs fragmentai, bendra masė 59 g. Identifikuotas momenkaulio fragmentas (ties pleištiniu kampu; siūlė visiškai atvira, amžius iki 35 m.), kryžkaulio fragmentai.

Identifikuoti fragmentai – 20–35 m. moters.

Peršaukštis (Kasčiukai) (Švenčionių r., V. Kliaugaitės 2004 m. tyrinėjimai).

Pilkapis 8, *kapas 1*. Daug smulkių gelsvai kreminės spalvos vidutiniškai deformuotų, netolygiai perdegusių (vidiniai sluoksniai suanglėję) fragmentų (didelė laužavietė, aukšta degimo temperatūra – per 800°C, tačiau neil-

galaikė); bendras fragmentų kiekis – 1686 g. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (dauguma siūlių sukaulėję – amžius per 40 m.), masyvi smilkinkaulio speninė atauga, masyvus pakauškaulio žvyno fragmentas (vyriški požymiai), apatinio žandikaulio kūnas (neiškritę nuolatiniai dantys), kelių nuolatinių dantų šaknys, antrojo kaklo slankstelio kūnas, keli delnakauliai, gūžduobė. Sprendžiant pagal identifikuotus fragmentus, palaikai greičiausia vieno asmens – 40–60 m. vyro. Kūnas kremuotas didelėje laužavietėje, iš jos išrinkta didesnė palaikų dalis.

Viešvilė (Jurbarko r., U. Budvydo 2004 m. tyrinėjimai).

Perkasa 6, *kapas 4*. Iš viso 289 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis). Anatomiškai identifikuojamų žmogaus kaulų fragmentų nerasta – kaulai ne žmogaus (?).

Perkasa 6, *kapas 5*. Iš viso 528 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis), daug prikepusių geležies rūdžių. Identifikuoti ilgųjų kaulų diafizių fragmentai, kaukolės skliauto fragmentai (tarp jų pakauškaulio žvyno, kaktikaulio centrinės dalies, smilkinkaulio speninės ataugos – būdingi vyrui, kairiojo smilkinkaulio piramidė), apatinio žandikaulio fragmentas (dantys nuolatiniai); kaukolės siūlės atviros. Identifikuoti fragmentai gali būti 20–40 m. vyro, palaidoto su gausiomis geležies įkapėmis, kremuoto vidutinio dydžio laužavietėje, iš kurios surinkti ne visi kaulai.

Perkasa 6, *kapas 6*. Iš viso 636 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis), vietomis prikepę geležies rūdžių, viena vario lydinio grandelė. Identifikuoti ilgųjų kaulų diafizių fragmentai, kaukolės skliauto fragmentai (siūlės atviros), viršutinio ir apatinių žandikaulių fragmentai, vieno nuolatinio danties šaknis, vieno kaklo, dviejų krūtinės slankstelių kūnai (atitiktų 25–40 m. amžių), šonkaulio fragmentas. Identifikuoti fragmentai gali būti 25–40 m. nenustatytos lyties asmens, palaidoto su geležies ir vario lydinio įkapėmis, kremuoto vidutinio dydžio laužavietėje, iš kurios surinkti ne visi kaulai. Kai kurie kaulai anatomiškai ne žmogaus (konsultuotasi su L. Daugnora – neidentifikuota).

Perkasa 6, *kapas 7*. Iš viso 1962 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis), daug prikepusių geležies rūdžių. Identifikuoti įvairaus masyvumo kaukolės skliauto fragmentai, dvi dešiniosios piramidės, apatinio ir viršutinio žandikaulių fragmentai, krūminio danties vainikas (dantis nebuvo išdygęs – amžius 5–10 m.), 2 slankstelių kūnai (amžius per 25 m.), žastikaulio distalinio galo, alkūnkaulio diafizės, I padikaulio galvos, šokikaulio skridinio, gūžduobės (vyro) fragmentai, neprikaulėjusios ilgojo kaulo epifizės fragmentas (vaikas). Identifikuoti fragmentai gali būti dviejų asmenų – suaugusio (per 25 m.) vyro ir 5–10 m. vaiko, kremuotų vidutinio dydžio laužavietėje su gausiomis geležies įkapėmis.

Perkasa 6, *kapas 9*. Iš viso 600 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti,

gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis), vietomis prikepusių geležies rūdžių. Žmogui būdingų kaulų fragmentų nerasta, kaulai analizei perduoti L. Daugnorai. Iš viso nustatyta 14 fragmentų, tarp jų ožio pakauškaulio dalis (os occipitale), krūtinės skyriaus slankstelio fragmentas, ožio (?) krūminio danties fragmentas, slankstelio fragmentas. 10 fragmentų nenustatyti. Identifikuoti kremuoti kaulai yra ne žmogaus, o stambaus žinduolio (ožio).

Perkasa 6, *kapas be numerio, prie kapo 9*. Iš viso 488 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (siūlės atviros), viršutinio žandikaulio fragmentas (dantys nuolatiniai), juosmens slankstelio kūnas (per 25 m.). Keli fragmentai ne žmogaus. L. Daugnoros išvada: pirmojo kaklo slankstelio fragmentas – jaunos kiaulės (?). Identifikuoti fragmentai galėjo būti suaugusio (25–40 m.) asmens ir stambaus žinduolio (kiaulės?).

Perkasa 6, *kapas 10*. Iš viso 1612 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis), daug prikepusių rūdžių, vario lydinio grandelė. Identifikuota kaukolės skliauto kaulų, tarp jų pakauškaulio žvyno, kaktikaulio centrinė dalis (vyro), kaktikaulio viršakiduobiniai kraštai (du asmenys, vienas iš jų vaikas), vienas dešinysis (vyro) ir du kairieji skruostakauliai (vaiko ir moters), dviejų kairiųjų smilkinkaulių fragmentai (vienas jų vyro), dviejų nuolatinių dantų šaknys, šlaunikaulio galva (vyro) ir krumplio fragmentai, trijų kaklo ir vieno krūtinės slankstelių fragmentai (per 25 m.). Be žmonių, L. Daugnoros identifikuota 5 gyvulių kaulų fragmentai: galvijo kaukolės (basis ossis occipitale) fragmentas, galvijo kaukolės condylus occipitale fragmentas. Identifikuoti fragmentai ne mažiau kaip trijų asmenų (5–10 m. vaiko, suaugusios moters, ir per 25 m. vyro) ir galvijo, kremuotų vidutinio dydžio laužavietėje su gausiomis geležies įkapėmis.

Perkasa 15, *kapas 13*. Iš viso 1307 g kremuotos kaulinės medžiagos. Kaulai įvairaus fragmentacijos laipsnio, vidutiniškai deformuoti, gelsvai kreminės–pilkšvos spalvos (700–800°C; kremuota vidutinio dydžio laužavietėje ar vidutinio ilgumo aukštos temperatūros poveikis), daug prikepusių rūdžių, sukepusio vario lydinio. Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (dviejų asmenų – vaiko ir suaugusio asmens), įskaitant kaktikaulio fragmentus, akiduobės kraštą (vyras?), kairioji piramidė, viršutinio ir apatinio žandikaulių fragmentai (suaugusio ir vaiko – nuolatinių dantų užuomazgų vietos), nuolatinio danties šaknis ir neišdygusio nuolatinio danties vainikas (vaikas, 4 m. ± 12 mėn.), suaugusio asmens II kaklo, du krūtinės, du juosmens slanksteliai ir kryžkaulio fragmentas, vienas vaiko kaklo slankstelio fragmentas, mentės, žastikaulio skridinio, šlaunikaulių ir žastikaulių galvų fragmentai (suaugęs vyras), vaiko šlaunikaulio galva. Tarp žmogaus kaulų – bent vienas gyvulio kaulo fragmentas. Identifikuoti fragmentai ne mažiau kaip dviejų asmenų – 25–40 m. vyro ir apie 4 m. vaiko; kremuota galėjo būti kartu su stambiu žinduoliu.

Perkasa 15, *kapas 14* (kaulai, surinkti visame kapo duobės plote). Iš viso 847 g kremuotos kaulinės medžiagos. Fragmentai baltai kreminės spalvos, stipriai deformuoti (visiškas tolygus sudegimas – per 800°C, t. y. didelė

laužavietė, tolygi aukšta temperatūra). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, kairioji piramidė, viršutinis akiduobės kraštas (moters ar paauglio), apatinio žandikaulio fragmentas (per 12 m.), slankstelių kūnų fragmentai, dvi dubenkaulių gūžduobės, žastikaulio diafizės fragmentas, du šlaunikaulių kaklai ir galvos – nesukaulėjusios epifizės (iki 18 m.). Identifikuoti fragmentai – 15–18 m. paauglio. Kūnas kremuotas didelėje laužavietėje, iš kurios surinkti beveik visi kaulai.

Perkasa 15, *kapas 14* (kaulai, surinkti po moliniais verpstukais). Iš viso 425 g kremuotos kaulinės medžiagos. Fragmentai baltai kreminės spalvos, stipriai deformuoti, su rūdžių ir sukepusio vario lydinio pėdsakais (visiškas tolygus sudegimas – per 800°C, t. y. didelė laužavietė, tolygi aukšta temperatūra). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, tarp jų dešiniosios akiduobės viršutinis kraštas (vyro), viršutinio ir apatinio žandikaulių fragmentai (nuolatiniai dantys, parodontozė, krūminiai dantys iškritę prieš mirtį). Identifikuoti fragmentai greičiausia vyresnio amžiaus (per 40 m.) vyro, kremuoto didelėje laužavietėje su gausiomis geležinėmis ir vario lydinio įkapėmis; iš laužavietės surinkti ne visi kaulai.

Perkasa 15, *kapas 15*. Iš viso 520 g kremuotos kaulinės medžiagos. Fragmentai baltai kreminės spalvos, stipriai deformuoti (visiškas tolygus sudegimas – per 800°C, t. y. didelė laužavietė, tolygi aukšta temperatūra). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, tarp jų pakauškaulio žvyno (suaugęs asmuo), vaiko dešinioji piramidė, juosmens slankstelių kūnai (osteochondrozė), vaiko ilgojo kaulo diafizė. Identifikuoti fragmentai greičiausia dviejų asmenų – suaugusio vyresnio amžiaus asmens (per 40 m.) ir vaiko iki 10 m. Kremuota didelėje laužavietėje, iš jos surinkta nedidelė kaulų dalis.

Perkasa 15, *kapas 16*. Iš viso 877 g kremuotos kaulinės medžiagos. Fragmentai stamboki, baltai kreminės spalvos, stipriai deformuoti, gausiai vario lydinio apnašų (visiškas tolygus sudegimas – per 800°C, t. y. didelė laužavietė, tolygi aukšta temperatūra). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (siūlės vidutiniškai sukaulėję), viršutinio ir apatinio žandikaulių fragmentai, apatinio žandikaulio kampas (vyro), juosmens slankstelių fragmentai (osteochondrozė). Identifikuoti fragmentai greičiausia vidutinio amžiaus (30–50 m.) vyro. Kremuota didelėje laužavietėje, iš jos surinkti ne visi kaulai.

Perkasa 15, *kapas 18*. Iš viso 1227 g kremuotos kaulinės medžiagos. Fragmentai stamboki, baltai kreminės spalvos, stipriai deformuoti, gausiai rūdžių pėdsakų (visiškas tolygus sudegimas – per 800°C, t. y. didelė laužavietė, tolygi aukšta temperatūra). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai, tarp jų pakauškaulio žvyno (vyras?), viršutinio ir apatinio žandikaulių fragmentai (dantys nuolatiniai), šlaunikaulio diafizės viršutinis trečdalis, gūžduobė, juosmens slankstelių fragmentai (osteochondrozė). Identifikuoti fragmentai greičiausia vyresnio amžiaus (per 40 m.) vyro. Kremuota didelėje laužavietėje, iš jos surinkta didesnė kaulų dalis.

Perkasa 15, *kapas 18* (antras paketas). Iš viso 1976 g kremuotos kaulinės medžiagos. Fragmentai stamboki, baltai kreminės spalvos, stipriai deformuoti, gausiai rūdžių pėdsakų (visiškas tolygus sudegimas – per 800°C, t. y. didelė laužavietė, tolygi aukšta temperatūra). Identifikuoti kaukolės skliauto fragmentai (suaugusio asmens – siūlės atviros, ir vaiko), smilkinkaulio piramidės fragmentas (vaiko), apatinio žandikaulio fragmentas (dantys nuolatiniai), vaiko (iki 10 m.) šlaunikaulio diafizės fragmentas, slanksteliai (20–40 m.). Vario lydinio grandelės fragmentas, nemažai stambaus žinduolio (galvijo?) kaulų fragmentų. Identifikuoti fragmentai greičiausia suaugusio as-

mens (20–40 m.) ir vaiko iki 10 m.; kartu su žmogaus kaulais – stambaus žinduolio (galvijo?) kaulai. Kremuota didelėje laužavietėje, iš jos surinkta didesnė kaulų dalis.

Griautiniai kapai

Lazdininkai (Kretingos r., D. Butkaus 2000 m. tyrinėjimai).

Kapas 62. Pieninių ir nuolatinių dantų vainikai ir šaknų fragmentai. Vaikas, 3–4 m.

Perkasa 38, *kapas 63.* Išlikęs I ar II apatinio krūminio danties vainikas. Sprendžiant pagal jo nusidėvėjimą, amžius – 15–25 m.

Perkasa 38, *kapas 67* („Vyro kapas"). Išlikę dantų vainikai ir dešinysis apatinio žandikaulio kampas. Nevisiškai susiformavusi III krūminio danties šaknis – paauglys, 15 ± 3 m.

Perkasa 39, kv. D16, 17, *kapas 63* (moters). Du dantų vainikai: II krūminis labai mažai nudėvėtas, III krūminis dar neišdygęs. Amžius 15–25 m.

Viešvilė (Jurbarko r., U. Budvydo 2004 m. tyrinėjimai).

Perkasa 6, *kapas 3.* Išlikę menki diafizių fragmentai, dantų vainikai. Palaikai 6 ± 2 m. vaiko.

VĖLYVŲJŲ VIDURAMŽIŲ IR NAUJŲJŲ LAIKŲ GRIAUTINIAI KAPAI

Alytaus I miestas (Ramybės g., prie Šv. Liudviko bažnyčios, Z. Baubonio 2004 m. tyrinėjimai).

Ištirta kapų Nr. 28–78 medžiaga (20 vaikų ir paauglių, 17 vyrų, 9 moterų palaikai bei trijų perkasų suardytų kapų medžiaga). Žemiau pateikiami informatyvesni patologijos atvejai.

Kapas 31. Moteris, 45–50 m. Kairiojo alkūnės sąnario išnirimas; vieno dešiniojo šonkaulio sugijęs lūžis; tipinė 5-ojo juosmens slankstelio spondiliolizė.

Kapas 32. Vaikas, 3 m. ± 12 mėn. Rachito pėdsakai.

Kapas 34. Vaikas, 6 m. ± 24 mėn. Anemijos pėdsakai.

Kapas 36. Vaikas, 3 m. ± 12 mėn. Skorbuto pėdsakai (sukalkėjusios kraujosruvos akiduobėse).

Kapas 37. Vaikas, 5 m. ± 16 mėn. Anemijos pėdsakai.

Kapas 38. Paauglys, 13–15 m. Anemijos pėdsakai; ūmus blauzdikaulių periostitas.

Kapas 39. Moteris, 35–40 m. Tarpslankstelinių diskų išvaržos; tipinė 5 juosmens slankstelio spondiliolizė.

Kapas 42. Vaikas, 1–5 m. Rachitas.

Kapas 46. Vyras, 45–50 m. Sugijęs dešiniojo alkūnkaulio distalinio trečdalio (gynimosi) lūžis; sunki riešo sąnarių osteoartrozė; sugijęs dešiniojo šeivikaulio šoninės kulkšnies lūžis.

Kapas 51. Vyras, 25–30 m. Sugijęs kairiojo šeivikaulio lūžis.

Kapas 54. Vyras, 30–35 m. Sugijęs dešiniojo raktikaulio lūžis; sugijęs kairiojo blauzdikaulio osteoperiostitas.

Kapas 59. Vyras, per 55 m. Dešiniojo peties sąnario išnirimas į viršų; trijų dešiniųjų slankstelių sugiję lūžiai; 5-ojo juosmens slankstelio tipinė spondiliolizė; entezopatijos (DISH pradžia).

Kapas 61. Vyras, 40–45 m. Sugijęs abiejų blauzdikaulių periostitas; begyjantys trijų kairiųjų šonkaulių lūžiai.

Kapas 65. Vyras, 50–55 m. Sugijęs abiejų blauzdikaulių periostitas; sugijęs vieno kairiojo šonkaulio lūžis.

Kapas 66. Vyras, 45–50 m. Tarpslankstelinių diskų išvaržos.

Kapas 68. Vyras, 45–50 m. Sugijęs kairiojo stipinkaulio lūžis tipinėje vietoje; tarpslankstelinių diskų išvaržos.

Kapas 70. Vaikas, 5 m. ± 16 mėn. Trijų dešiniųjų šonkaulių vidinių paviršių osteolitiniai židiniai (tuberkuliozės pėdsakai?).

Kapas 71. Vyras, 35–40 m. Sugijęs dešiniojo nosikaulio lūžis.

Kapas 74. Vaikas, 12 m. ± 30 mėn. Anemijos pėdsakai.

Perkasa 5. Ne mažiau kaip 7 asmenų kaulai: naujagimis, 1–2 m. vaikas, apie 5 m. vaikas, 10–15 m. vaikas, 15–18 m. vyras, per 40 m. moteris, neidentifikuotas suaugęs asmuo.

Perkasa 6. Ne mažiau kaip 3 asmenų kaulai: suaugusi moteris, vaikas iki 5 m., neidentifikuotas suaugęs asmuo.

Perkasa 7. Ne mažiau kaip 3 asmenų kaulai: apie 3 m. vaikas, 35–40 m. vyras, neidentifikuotas suaugęs asmuo.

Beveik visuose kapuose ir visose perkasose rasta daug įvairių gyvulių kaulų.

Auksūdis III (Kretingos r., J. Kanarsko 2004 m. tyrinėjimai).

Perkasa 8, *dvigubas kapas 1* (suardytas). Dviejų asmenų kaukolių ir skeletų fragmentai. Palaikai 30–40 m. vyro ir 25–35 m. moters. Išlikę kaulai be patologijos.

Dubingiai, senųjų bažnyčių vieta (Molėtų r., A. Kuncevičiaus, R. Laužiko 2004 m. tyrinėjimai).

Perkasa 3, *kapas 17*. Moteris, 25–30 m. Prisimaišę kūdikių ir kitų suaugusių asmenų kaulų.

Perkasa 3, *kapas 18*. Palaikai trijų asmenų – 40–45 m. vyras (anemijos pėdsakai – cribra orbitalia), 35–40 m. moteris ir nenustatyto amžiaus suaugusi moteris.

Perkasa 4, *kapas 19*. 5–8 m. vaikas. Prisimaišę pavienių suaugusio žmogaus kaulų.

Perkasa 4, *kapas 20*. Kūdikis (0–1 m.). Prisimaišę suaugusių asmenų kaulų fragmentų.

Suardytų kapų medžiaga:

Perkasos 3, 4. Skaičiuoti individų skaičiaus nustatymui informatyviausi fragmentai. Suardytų kapų medžiaga priklausė ne mažiau kaip 20 individų: 1 per 55 m. vyrui, 1 suaugusiam vyrui, 1 suaugusiai moteriai, 11 nenustatyto amžiaus ir lyties suaugusių individų, 1 naujagimiui, 1 kūdikiui (0–1 m.), 1 mažam vaikui ar kūdikiui (0–5 m.), 3 didesniems vaikams (5–10 m.).

Suardytų kapų patologija: per 55 m. vyro kaukolėje sugijęs impresinis kaktikaulio lūžis. Sugijęs vieno dešiniojo padikaulio lūžis. Vieno asmens kairiųjų riešakaulių ir III–IV delnakaulių ankilozė dėl pūlingo artrito. Vieno dešiniojo ir vieno kairiojo šlaunikaulių sugijęs osteoperiostitas.

Tarp žmonių prisimaišę gyvulių kaulų, keramikos šukių, karsto vinis.

Perkasa 3, *„antrinis palaidojimas"*. Vertinant individų skaičių pagal informatyviausius fragmentus ir atsižvelgiant į kitų kaulų skaičių nustatyta, kad minimalus individų skaičius šiame palaidojime yra 8. Tai vienas 30–40 m. vyras, vienas 40–50 m. vyras, 3 per 50 m. vyrai, viena 30–40 m. moteris, dvi per 50 m. moterys. Palaikams būdingi tam tikri ypatumai ir savita patologija.

Kaukolių ir bendri ypatumai. Keturios kaukolės (trijų vyrų ir vienos moters) išoriškai labai panašios – dideli plokšti veidai, siauros nosys, labai didelės akiduobės („mongolidinis kompleksas"), tačiau dantų kramtomojo paviršiaus raštas mongolidams nebūdingas. Vienas vyras buvo žemo ūgio ir labai kresno kūno sudėjimo. Viena moteris buvo aukšto ūgio ir liekno kūno sudėjimo. Viena moteris (per 30 m.) buvo daug kartų gimdžiusi. Ryškus nesutapimas tarp kaukolių siūlių sukaulėjimo (beveik visiškai sukaulėjusios, tai liudytų vyresnį amžių) ir dantų nusidėvėjimo (labai mažai nudėvėti, atitiktų jauną amžių arba maitinimąsi gerai apdorotu ir mėsišku maistu; pastarąją prielaidą patvirtintų ryškūs dantų akmenys).

Pokyčiai iki mirties:

Kaukolė 2 (vyras, per 50 m.): sugijusi kirstinė viršugalvio žaizda; sugijęs impresinis kairiojo momens gumburo lūžis.

Kaukolė 3 (vyras, per 55 m.): sugijusi kirstinė / durtinė žaizda ties kairiąja lambdine siūle.

Sugijęs vieno vidurinio (Th4–Th8) krūtinės slankstelio kompresinis lūžis. Sugijęs vieno juosmens slankstelio kompresinis lūžis. Vieno dešiniojo stipinkaulio sugijęs lūžis „tipinėje vietoje". Vienas vyras sirgo sunkia klubo sąnarių osteoartroze. Vieno peties sąnario osteoartrozė.

Bent vienas vyras sirgo toli pažengusia DISH (daugelio raiščių ir sausgyslių sukaulėjimas), neretai siejama su antro tipo diabetu (o jį dažniausiai sąlygoja nutukimas).

Pomirtiniai pokyčiai:

Ant keturių kaukolių apie didžiąją pakaukaulio angą – graužikų dantų žymės. Tai patvirtintų prielaidą, kad palaikai pradžioje buvo palaidoti ne žemėje, o kriptoje, ir vėliau perlaidoti. Archeologiniai ir antropologiniai duomenys patvirtina istorinę prielaidą, kad šioje vietoje palaidoti Dubingių Radvilų palaikai.

Joniškis, bažnyčia (E. Vasiliausko 2004 m. tyrinėjimai).

Šurfas 1. Rasta įvairių naminių ir laukinių gyvulių bei paukščių kaulų fragmentų, žmogaus kairysis smilkinkaulis.

Joniškis, Parko g. 11 (E. Vasiliausko 2004 m. tyrinėjimai).

Kapas 1. Moteris, 35–40 m. Dantų akmenys, viršutinio kairiojo antro krūminio danties kariesas.

Karmėlava (Kauno r., K. Rickevičiūtės 2004 m. tyrinėjimai).

Ištirta kapų 223–225 medžiaga (paauglys, moteris ir vyras).

Kapas 223. Moteris, 40–50 m. Kairiojo peties sąnario osteoartrozė, įgimtas IV–V kaklo slankstelių blokas.

Kapas 225. Vyras, per 55 m. DISH pėdsakai (didelės kaulinės išaugos ant slankstelių ir girnelių); perimortaliniai (ar atsiradę seniai, suardant kapą) kairiojo šlaunikaulio diafizės lūžiai.

Kretinga, senkapis J. Basanavičiaus g. (J. Kanarsko 2004 m. tyrinėjimai).

Perkasa 4, *grupinis kapas 1.* Aštuonių jaunų ir vidutinio amžiaus vyrų palaikai be žymesnės patologijos, išskyrus:

Kapas 4. Vyras, 20–25 m. Dešiniojo blauzdikaulio poūmis periostitas.

Kapas 7. Vyras, 17–20 m. Nežymūs anemijos pėdsakai (cribra orbitalia).

Perkasa 5. Vieno paauglio palaikai ir neidentifikuoti fragmentai.

Perkasa 7, *grupinis kapas 4.* Keturių jaunų vyrų palaikai be patologijos.

Linkuva, Švč. M. Marijos Škaplierinės bažnyčos šventorius bei prieigos (Pakruojo r., O. Fediajevo 2003 m. tyrinėjimai).

Kapas 1. Moteris, 30–50 m.

Suardyti palaidojimai. Atlikta grupinė palaikų identifikacija pagal informatyviausius fragmentus. Perkasoje buvo ne mažiau kaip penkių suaugusių asmenų palaikai – viena 30–50 m. moteris, vienas 25–40 m. vyras, vienas per 30 m. vyras, vienas neidentifikuotas suaugęs individas.

Paštuva (Kauno r., O. Fediajevo 2004 m. tyrinėjimai).

Plotas 2, *kapas 1.* Vyras, per 30 m.

Plotas 2. Vyras, 40–50 m.

Plotas 2, gylis 50–60 cm. Vyras (?) 25–40 m. Prisimaišę gyvulių kaulų.

Plotas 7, *kapas 2* (kaukolė atsitiktinė). Kaukolės skliauto fragmentai – moteris, 20–40 m. Postkranijinis skeletas – fragmentiški dubenkauliai, šlaunikauliai, blauzdikauliai, pėdų kaulai – moteris, 20–40 m.

Plungė (A. Skrupskelio 2004 m. tyrinėjimai).

Perkasa 1, *kapas 1.* Vaikas, 5–10 m.

Perkasa 1, *kapas 2.* Vaikas, 3 m. ± 12 mėn.

Perkasa 1, *kapas 3.* Dviejų vaikų kaukolių ir skeletų fragmentai: 18±6 mėn. kūdikio ir 2–3 m. vaiko. Kūdikio kaukolė – kraniostenozė (visiškai sukaulėjusi dešinioji žvyninė ir abi momeninės pleištakaulio siūlės); poūmės meninginės reakcijos pėdsakai.

Perkasa 2, *kapas 4*. Moteris, per 55 m. Osteoma kairėje pakauškaulio žvyno pusėje.

Perkasa 3. Kaukolė 1 – moteris, 30–35 m. (apatinis žandikaulis kito asmens); kaukolė 2 – vaikas, 11 m. ± 30 mėn. (apatinis žandikaulis kito asmens); kaukolė 3 – vaikas, 3 m. ± 12 mėn.

Trempiniai (Kalvarijos sen., O. Fediajevo 2004 m. tyrinėjimai).

Kapas 1. Vaikas, 12 m. ± 30 mėn. Kaklo pirmojo slankstelio ir kryžkaulio spina bifida (anatominė variacija).

Voveriai, „Milžinų kapai" (Šakių r., A. Grinkevičiūtės 2004 m. tyrinėjimai).

Iš viso ištirta 24 kapų medžiaga. Palaikai labai sunykę ir fragmentiški, todėl galimos lyties ir amžiaus nustatymo klaidos. Rasta 10 vaikų ir paauglių, 2 vyrų, 3 moterų palaikai. Pažymėtina patologija:

Kapas 13. Vyras, 45–50 m. Su dideliu randu sugijęs dešiniojo alkūnkaulio lūžis; entezopatijos, stuburo osteochondrozė, DISH.

Vilnius, Bernardinų bažnyčios kiemas (2004 m. R. Žukovskio tyrinėjimai).

Rasti kaulai yra iš suardytų kapų (antrinis palaidojimas). Atlikta tiktai grupinė identifikacija, kurios tikslas – nustatyti apytikslį minimalų individų skaičių, lytį, amžių. Rasti kaulai priklauso (sprendžiant pagal didžiausią skaičių – kairiųjų šlaunikaulių diafizių) ne mažiau kaip 177 suaugusiems asmenims (iš jų apie du trečdaliai vyriškos lyties, sprendžiant pagal dubenkaulių morfologiją) ir ne mažiau kaip 12 vaikų (įvairaus amžiaus). Patologija: 1) sugiję kirstos žaizdos dviejų kaukolių kaktikauliuose; 2) 7 atvejai sugijusių ilgųjų kaulų lūžių (3 blauzdikaulių, 2 alkūnkaulių, 1 šeivikaulio, 1 stipinkaulio); 3) 4 atvejai blauzdikaulių periostito.

Vilnius, Daukanto a. 1a (R. Žukovskio 2003 ir 2004 m. tyrinėjimai).

Rasti kaulai yra iš suardytų kapų (antrinis palaidojimas). Atlikta tiktai grupinė identifikacija, kurios tikslas – nustatyti apytikslį minimalų individų skaičių, lytį, amžių. Rasti kaulai priklauso ne mažiau kaip 38 suaugusiems asmenims (iš jų 1 neabejotinai moteris) ir ne mažiau kaip 10 vaikų (įvairaus amžiaus). Patologija: a) sugijęs kairiojo žastikaulio diafizės lūžis; b) kairiojo stipininio riešo sąnario ankilozė (riešo kaulai suaugę tarpusavyje ir su stipinkauliu); c) 2 blauzdikaulių periostitas.

Vilnius, Gedimino pr. 16/10 (2002 m. S. Sarcevičiaus tyrinėjimai).

Kaukolė be veidinės dalies. Vyras, 35–30 m.

Vilnius, L. Stuokos-Gucevičiaus g. 11 (2004 m. V. Vainilaičio tyrinėjimai).

Palaikai fragmentiški. Kartu su kaulais rasta pavienių geležies dirbinių.

Kadangi palaidojimai suardyti, atlikta grupinė identifikacija. Dauguma palaikų – 20 m. vyro, kiti suaugusio (per 25 m.) vyro. Prisimaišę daug įvairių gyvulių ir paukščių kaulų.

Vilnius, Žemutinės pilies teritorija (2004 m. P. Blaževičiaus ir D. Steponavičienės tyrinėjimai).

Kaulai buvo rasti užkasti dėžėje, palaidojimas antrinis. Pagal artefaktus ir kitus duomenis yra žinoma, kad tai Antrojo pasaulinio karo vokiečių kareivių palaikai, rasti ir vėl užkasti 7-ajame dešimtmetyje. Atlikta tiktai grupinė identifikacija. Rasti kaulai yra fragmentiški 4 vyriškos lyties asmenų skeletai.

Taip pat rasti atskiri skeletai (pirminis palaidojimas).

Kapas 1. Visas skeletas, vyriškos lyties, 35–45 m. amžiaus asmens. Plombuoti dantys (pagal FDI – 26, 38, 47), geltono metalo vainikas (12); suardyta kaukolės veidinės dalies kairioji pusė, tačiau negalima tiksliai pasakyti, ar tai kovinės traumos pasekmė.

Kapas 2. Visas skeletas, vyriškos lyties, 30–40 m. amžiaus asmens.

Kapas 3. Nevisas skeletas, vyriškos lyties, 35–45 m. amžiaus asmens.

2004 m. tyrinėta antropologinė medžiaga suteikė naujos informacijos ne tik antropologijai. *Pažymėtini kremacijų amžiaus ir lyties* struktūros tyrimų rezultatai bei tai, kad kartu su žmonių palaikais ne taip jau retai randama ir įvairių gyvulių kaulų; atkreiptinas dėmesys į atsekamą anatominę kremacijos palaidojimo tvarką Naudvario kapinyne. Iš griautinių palaidojimų paminėtina Alytaus medžiaga, suteikusi papildomų duomenų pirmiausia apie vaikų sergamumo ir mirštamumo priežastis bei, be abejo, Dubingių piliavietės radiniai, kurie laikytini (šiuo metu tyrimai dar tęsiami) Radvilų giminės kapaviete.

PRELIMINARY RESULTS OF ANTHROPOLOGICAL ANALYSIS OF MATERIALS FROM THE YEAR 2004 EXCAVATIONS

The season of archaeological excavations of the year 2004 provided Department of Anatomy, Histology and Anthropology, Vilnius University, with skeletal remains from 363 inhumations and 40 cremations, from 21 archaeological site. *Materials were cleaned, identified and documented;* detailed results were provided for archaeologists. Materials of scientific value are stored at the Department and are available for future examinations. This paper presents a summary of primary reports.

Materials from the year 2004 provided new data not only for anthropology. Results of age and sex structure analysis of cremations should be noted; not infrequently, bones of various animals are found; finally, anatomical order of bone fragments disposal in Naudvaris burial ground are worth to mention. Pathologies found in inhumations (cases of rickets, anaemia and tuberculosis among children, various traumas and pathologies of joints among adults), demographical structure of some burial grounds (this year, Alytus cemetery should be noted) is additional information source concerning the mode of life of past communities. Finally, finds in Dubingiai castle site, being identified as remains of Radvila family, are briefly discussed.

PRELIMINARŪS OSTEOLOGINĖS MEDŽIAGOS IŠ VILNIAUS ŽEMUTINĖS PILIES TERITORIJOS (1988–1990 IR 2003 M. KASINĖJIMAI) TYRIMŲ REZULTATAI

Giedrė PILIČIAUSKIENĖ, Linas DAUGNORA

2004 m. LVA Osteologijos laboratorijoje prie Anatomijos ir fiziologijos katedros buvo ištirta apie 1800 gyvūnų kaulų ir jų fragmentų iš Vilniaus Žemutinės pilies teritorijos. Tai buvo tyrimų metu 1988 m. I plote, durpių sluoksnyje, 1989 m. – išoriniame kieme juodų žemių sluoksnyje, F rūsyje aslos lygyje, 1990 m. – E rūsio ŠV dalyje ir 2003 m. – arsenalo kiemo PV dalyje surinkta medžiaga, kuri yra saugoma LVA Osteologijos laboratorijos saugyklose. Žemiau pateikiame trumpą ištirtosios kaulinės medžiagos analizę.

1988 m.

I plotas (V. Urbanavičiaus, A. Tautavičiaus tyrinėjimai).

Durpių sluoksnis. Šiame sluoksnyje buvo surinktas 871 gyvūno kaulas. 672 (77,1%) iš jų priklausė naminiams gyvuliams, 188 (21,6%) – laukiniams gyvūnams. Daugiausiai kaulų ir jų